

2023 PARK ADVIES

PROVINCIAAL ADVISEUR RUIMTELIJKE KWALITEIT
UTRECHT

PAUL RONCKEN

November 2023

Geacht College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Statenleden,
geachte gedeputeerde Sterk, beste Mirjam,
geachte leden van het Groen Groeit Mee Pact,
c.c. GGM-team en CMT

Met dit schrijven bieden wij u aan, een ongevraagd advies 'De ruimtelijke structuur van Groen Groeit Mee' op basis van het ontwerpend onderzoek "Groen van voordeur tot wildernis" (Van Paridon X de Groot, oktober 2023). Een tussenresultaat hiervan is gepresenteerd op de Groen Groei Mee (GGM) werkconferentie van 24 november 2022, tijdens de webinar voor bestuurders op 7 februari 2023 en de tijdens de bespreking met gedeputeerde Sterk op 9 oktober 2023.

In dit definitieve advies houden wij een dringend pleidooi voor het toewijzen van 'landschapszones' als een langetermijnstrategie voor het ontwikkelen van een samenhangende ruimtelijke structuur met routestructuren langs vele nieuwe vormen van meervoudig 'groenblauw' grondgebruik, op basis van de 500m2 norm voor regionaal groen, voor ieder nieuw te bouwen woning in de provincie Utrecht.

Achtergrond

In [De Utrechtse Ringparken, 2018](#), (de voorloper van het GGM-programma) stond de dreigende versnippering door afzonderlijke groenprojecten centraal: *'projecten niet los van elkaar maar in verbinding met grotere parksystemen' en 'eeuwenoude structuren' die door aanhoudende modernisering zijn versnipperd, verstopt en sterk verarmd; met name de waterwegen'.*

De observatie was dat een versnipperd groenprogramma meer samenhang nodig heeft om mee te kunnen doen op veel 'belangrijkere' tafels waarop wonen, werken en mobiliteit worden behandeld.

In de afgelopen vijf jaar zijn de hoofdlijnen van het Ringpark-advies door de provincie opgepakt en nader uitgewerkt onder de titel: Groen Groeit Mee (GGM). In het beleid is nu vastgesteld is dat er duidelijke samenhang moet zijn tussen woningbouw en de ontwikkeling van een groene omgeving. De provincie heeft daarbij vele partners en partijen aan deze doelstelling weten te verbinden. Maar nog

steeds dreigt er een versnippering als GGM niet opgaat voor binnenstedelijke woningbouw; en als groenprojecten te eenzijdig worden ingericht als recreatiegebieden.

In het Ringpark advies werd opgeroepen om het beheer van het landelijk gebied centraal te stellen en dat is met het huidig leidend principe 'bodem en water sturend' ook een goed advies gebleken. Een samenhangende ruimtelijke structuur kan niet worden gegarandeerd met een verandering van eigenaar of bestemming. De kracht van het Ringpark advies lag in het afscheid nemen van recreatie als kostenpost zonder inkomsten en het daarvoor in de plaats helpen versnellen van meervoudig grondgebruik en neveninkomsten uit recreatief medegebruik bij de huidige eigenaren en beheerders van gronden. Van recreatie-kostenpost naar landschaps-verdienmodel.

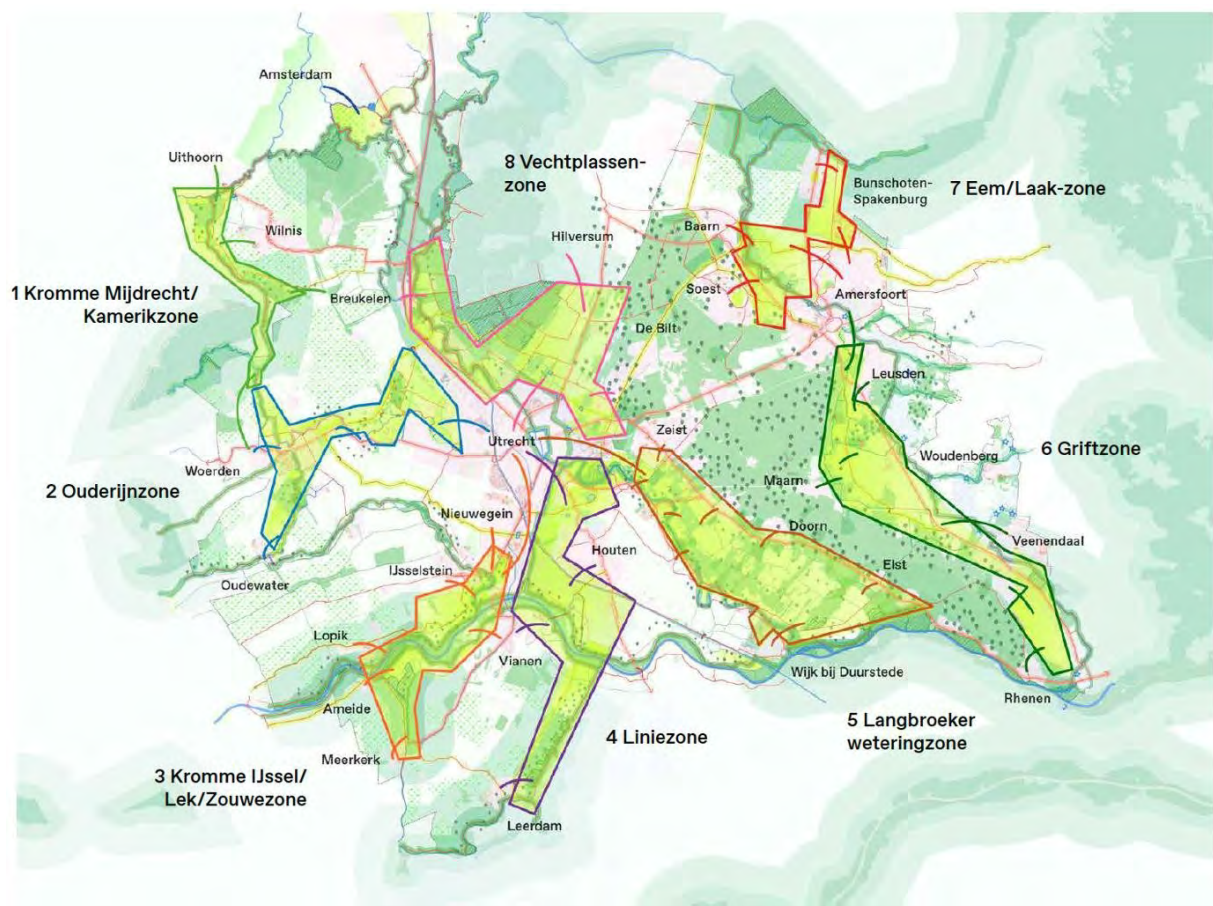
Dat advies is nog steeds relevant en ook vanuit GGM is het daarom zinvol om het grootschalig opkopen van land te heroverwegen. In plaats van opkoop kan een duidelijk kader worden aangeboden voor verandering van beheer van gronden waarbij ook recreatief medegebruik mogelijk is en financierbaar. De recreant is op regionale schaal een bezoeker in de marge, op de rand van de akker, in de berm of op de oever van een waterloop. Deze 'right of way' of 'right to roam' vindt plaats op grondgebied van de huidige beheerders en is daarmee een 'groenblauwe dienst' aan een groeiende groep gebruikers uit dichtbebouwde delen van de provincie. De GGM-norm is hierin terecht heel ruim en helder: 500m² regionale groeninvestering per nieuwe woning/werkplek. Hiermee kan de mens weer onderdeel en consument worden van het land waar zij aan wonen en werken, zonder dat zij deze gronden overnemen en verstedelijken; omgekeerd kunnen de huidige grondeigenaren dankzij de investering vanuit GGM hun onrendabele verdienmodel omzetten tot een stabiele, duurzame financiering. Beide transitietrajecten, vanuit landbouw en vanuit beleving, vinden plaats tot 2040, een periode van ruim 17 jaar vanaf nu.

Aanvullend, zal de nieuwe inwoner in dichtbebouwde delen juist meer groen dichtbij willen, binnen een straal van 5km. Tussen voordeur en straat, tussen huis en school, tussen keuken en winkel, joggend, lopend, fietsend, roeiend. Dit zijn dure vierkante meters, omdat deze veel beheer en onderhoud nodig hebben en hoge opstartkosten door hoogwaardige inrichting. De stedelijke gebruiker is veeleisend en verwacht een veilige openbare ruimten waar het gezellig druk is en waar je toch prettig op jezelf kunt zijn. De norm voor GGM is daarin ook heel helder: 75m² groen per nieuwe woning/werkplek dichtbij, te realiseren in directe samenhang met een nieuwbouwproject.

Groen dichtbij (75m² investering per woning) en meervoudig grondgebruik met nieuwe verdienmodellen en nevenfuncties verder weg (500m² investering per woning), breekt ook met de huidige traditie van het bezoeken van te populaire recreatiegebieden met de auto. Hoogwaardig groen dichtbij vermindert autogebruik en vergroot het dagelijks gebruik direct vanuit de privé omgeving om daarmee stress, depressie en obesitas te helpen verminderen. Binnen de agenda Natuurinclusief is door het NEPROM en belangenorganisatie Alles is Gezond een heldere handleiding opgesteld voor de relatie tussen positieve gezondheid en ruimtelijke ordening van de buurt dichtbij. [Hier de downloaden.](#)

Bereid u ook voor op een radicale toename van een stedelijk georiënteerde bevolking tot 2040. Deze toename versterkt in de komende decennia het verschil in leefstijl en kwaliteitservaring tussen stad en land. Een verschil dat nu al tot soms onoverbrugbare politieke verschillen en spanningen leidt binnen regionale samenwerking. Het is daarom van het grootste belang en eerste prioriteit om de weg van voordeur tot natuurkern vanuit langgerekte landschappelijke zones te ontwikkelen waarmee stad en land drempelloos, organisch, intuïtief, economisch en veilig met elkaar in verbinding staan.

In het licht van de actuele opgaven en ambities die op het buitengebied afkomen, bevelen wij daarom aan de ruimtelijk structuur en invloed van GGM centraal te stellen en daarbij de GGM-ruimteclaim in te zetten voor het aanwijzen van landschapszones voor het verweven van verschillende transitie in het landelijk gebied en voor het ontlasten van andere gebieden. GGM is niet het zoveelste groenprogramma, het is het lijmiddel tussen groenblauwe transitie en voegt daar een belevingswaarde aan toe. Deze aanscherping biedt een breder, meer integraal perspectief op een hernieuwde stad-land relatie in relatie tot de aanzienlijke verdichting van bestaande woonkernen.

8 landschapszones Groen Groeit Mee. De landschapszones zijn direct verbonden met uitbreidingslocaties voor wonen en werken en gebaseerd op historische landschapszones zoals de Stichtse Lustwarande en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, aangevuld met ontwikkeling van de flanken van de Utrechtse Heuvelrug en belangrijke waterstructuren van het Groene Hart. Uitgangspunt is dat betrokken gemeenten en partijen samen een specifiek ‘transitieplan’ ontwikkelen, voor de betreffende landschapszone, waar GGM-opgave samen wordt gebracht met alle andere opgaven waar het gebied voor staat.

Samenvatting onderzoek

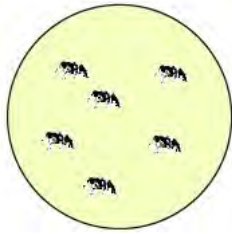
‘Groen’ heeft een brede betekenis voor de samenleving. Een groene leefomgeving draagt in belangrijke mate bij aan de gezondheid en het welzijn van bewoners en aan de veerkracht en investeringszekerheid van een klimaatbestendige leefomgeving. Toch is er op dit moment voor de huidige inwoners en werknemers van de provincie een tekort aan groen- en uitloopgebieden. Met een sterke groei van inwoners in de komende decennia zal dit tekort extra negatieve gevolgen hebben. Bestaande parken, routes en natuurgebieden worden regelmatig ‘overlopen’. In de bestaande natuurgebieden en gewaardeerde agrarische landschappen wordt de veerkracht verder onder druk gezet, kwetsbare vegetaties worden vertrapt, dieren verjaagd.

Uit decennialang onderzoek komt naar voren dat er indicatief 75m² groen dicht bij elke woning en 500 m² groen in de omgeving nodig is om in de ‘groenbehoefte’ te kunnen voorzien. In relatie tot de ontwikkeling van 100.000 tot 165.000 nieuwe woningen in de provincie in de periode tot 2040, gaat dit in totaal om een behoefte van 5.000 - 8.500 ha op schaal voor de provincie. Een centrale vraag in het onderzoek is of de 'groenbehoefte' bovenop de andere kwesties en opgaven stapelt, die in het buitengebied spelen? Het antwoord is helder. Een stapeling is onvermijdelijk, maar hoe werkt dat in de praktijk?

Vrijwel alle opgaven vanuit klimaat, natuur, landbouw, water, bodem, duurzame energie, etc. hebben invloed op het agrarische grondgebruik. Een deel vergt aanpassingen van het huidige agrarisch grondgebruik (minder stikstof- en CO₂ uitstoot, hogere waterpeilen, meer ruimte voor biodiversiteit); een deel vraagt om een functieverandering (bijvoorbeeld voor de transitie naar bos, natuur of waterbuffers). Het samenkomen van de vele opgaven vraagt om een integrale visie op het buitengebied, die recht doet aan de vele belangen en overlappende opgaven. GGM speelt in deze integrale visie een cruciale rol omdat het de beleefbare kwaliteit vooropstelt en specifiek agendeert.

Het ontwerp onderzoek “Groen van voordeur tot wildernis” laat de meerwaarde zien van de bundeling van het GGM-programma in grotere, samenhangende 'landschapszones'. Dit zijn grotere aaneengesloten recreatief aantrekkelijke landschappen, in de flanken van de natuur, die woongebieden, park- en groengebieden, productieve landschappen en natuur met elkaar verbinden. De transitie naar een meer extensieve natuur- en landschapsinclusieve landbouw vormt de basis voor de 'landschapszones'. Met meer ruimte voor water, de versterking van de groenstructuren, wandel- en fietsroutes, mooie plekken en mogelijkheden voor ontmoeting, spel en sport, beleving van erfgoed en (persoonlijke) verhalen en geschiedenissen kunnen het rijke, gelaagde en kleurrijke gebieden worden, waar alle inwoners van Utrecht, van voordeur tot natuur, eindeloos kunnen wandelen, fietsen, spelen, ontspannen, verpozen, nieuwe inspiratie opdoen of gewoon wat rondwalen; een uurtje, een dagdeel, een weekend of een vakantie lang.

Vroeger, groen om de stad

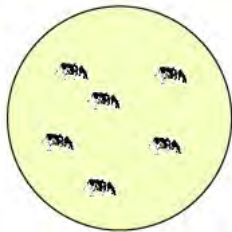

2.300 ha agrarisch.
potentieel GGM gebied

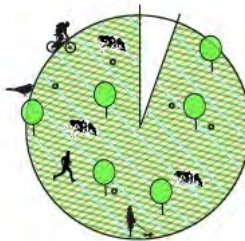

Gebied geheel aankopen,
inrichten en beheren als groen/
recreatiegebied

Vanaf nu: GGM-strategie

2.300 ha agrarisch.
potentieel GGM gebied

Overwegend ontwikkelen als
meervoudig, multifunctioneel
agrarisch/productielandschap
inclusief natuur, bossen, water,
recreatie, energie, ..

Plus klein deel
voor recreatief
netwerk, versterking
natuurgebieden,
verbreding water, etc.

In de 'landschapszones' worden functies, opgaven en beleidsambities die meerwaarde voor elkaar hebben met elkaar samengebracht en verbonden. Tegelijkertijd wordt met de toewijzing van deze zone andere gebieden ontzien, die hier minder goed mee samengaan. Er ontstaat zo op schaal van de provincie een nieuwe, heldere hoofdindeling in landbouw-, natuurkernen en landschapszones, die de ontwikkelingsrichting aangeeft voor de verschillende deelgebieden.

Ook voor de landbouw is dit van meerwaarde. Het biedt voor de verschillende deelgebieden een duidelijk langetermijnperspectief. De aangeduide 'landschapszones' vallen daarbij overwegend samen met de gebieden dicht bij de natuur, waar de landbouw een transitie richting natuur- en landschapsinclusief moet gaan maken. Een aantrekkelijk, toegankelijk landschap, waar de landbouw te

beleven is, biedt boeren nieuwe ondernemerskansen. Bekendheid en zichtbaarheid biedt kansen voor lokale afzet, met een hogere waarde voor de producten en het via investeringen, aandelen en participatie direct betrekken van de omgeving bij het bedrijf. Op de lange termijn, zal de opbouw van een sterke, betekenisvolle relatie tussen landbouw en de stedelijke omgeving, van belang zijn om grondbeheer te borgen. De landschapszones dragen zo bij aan zowel een mooi, een regeneratief en een economisch duurzaam buitengebied.

Zes leidende principes

Het onderzoek is uitgewerkt in zes principes, als handvat voor een aanscherping van de huidige GGM-werkwijze.

- Principe 1

Iedereen doet mee! Koppel de groenopgave aan zowel de inbreidings- als uitbreidingslocaties.

- Principe 2

Breng de GGM-opgaven samen in gezamenlijke, gemeentegrensoverstijgende landschapszones.

- Principe 3

Combineer binnen de landschapszones de GGM-opgave met andere opgaven, functies en ambities.

- Principe 4

Landschapsinclusieve landbouw en GGM versterken elkaar.

- Principe 5

Regionaal langzaamverkeersnetwerk verbindt stad, dorpen, landschap en natuur.

- Principe 6

Versterk de landschappelijke rijkdom en diversiteit van de provincie: geef elke landschapszone een eigen kleur.

Wij hopen met dit onderzoek en advies de werkwijze en de ruimtelijke invloed van Groen Groeit Mee in andere ruimtelijke plannen zoals het UPLG, het ruimtelijk voorstel en de NOVEX-ontwikkeling, aan te scherpen. Wij staan open voor het verzorgen van (extra) toelichting of het voeren van een debat over de inhoud van dit advies.

Hoogachtend,

Paul Roncken (PARK-Utrecht)

Ruut van Paridon & Karen de Groot (VPxDG Amsterdam)

Groen Groeit Mee in het kort

De provincie Utrecht staat voor een gigantische groei- en bouwopgave. Tot 2040 is er behoefte aan zo'n 165.000 nieuwe woningen en 82 – 130 ha (netto) nieuwe bedrijventerreinen. Daarmee komt er druk te staan op onze leefomgeving en natuur én de gezondheid en kwaliteit van leven van inwoners. Goed toegankelijke, groene gebieden zijn noodzakelijk voor de gezondheid van individuele inwoners én voor sociale cohesie. Vijf groene waarden geven invulling (en afbakening) aan Groen Groeit Mee:

- *Toegankelijk groen: Iedere inwoner heeft toegang tot landschappen met een kwaliteit die aansluit bij recreatieve wensen en behoeften.*
- *Landschapsinclusieve landbouw: De productie van voedsel gaat samen met een aantrekkelijk, rijk, biodivers en toegankelijk landschap.*
- *Veerkrachtige natuur: De natuur heeft een rijke biodiversiteit en is veerkrachtig.*
- *Beleefbaar landschap: Het landschap is levend en beleefbaar, en draagt bij aan herkenbaar erfgoed, cultuur en biodiversiteit.*
- *Zichtbaar water: Een robuust en zichtbaar watersysteem als drager van gezond stedelijk leven, natuur en landbouw.*

Er wordt op dit moment gewerkt aan vier voorbeeldgebieden om de ambitie van Groen Groeit Mee ook daadwerkelijk uit te voeren:

- *Kromme Rijn Linie Landschap (ten zuidoosten van Utrecht).*
- *Hollandse IJsselgebied (ten zuidwesten van Utrecht).*
- *Zuidelijke Eemvallei (Amersfoort).*
- *De Roode Haan (nabij Veenendaal).*

Er is een Handreiking Nieuwe Woongebieden Groen Groeit Mee opgesteld (4 juli 2023 door GS vastgesteld) en in de toekomst komt er mogelijk ook een handreiking groen voor verdichtingslocaties. In de Omgevingsverordening is wel al de regel opgenomen dat: woningbouw (>50 woningen, buiten de rode contour) in samenhang wordt ontwikkeld met lokale en regionale groenontwikkeling waarbij de omvang van de woningbouw in evenwichtige verhouding staat tot de hoeveelheid te ontwikkelen natuur en recreatie. De Handreiking geeft nadere invulling aan de regel in de Omgevingsverordening.

Disclaimer

Het ontwerp onderzoek is niet in tegenspraak met de bekostigings- en financieringsstrategie door RebelGroup (2022) of de Handreiking Nieuwe Woongebieden door AM-Landskab (2023). Het is ook niet in tegenspraak met het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040 van de U10, het Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort en de Groene Metropool (FoodValley). De aangewezen voorbeeldgebieden van GGM zijn in dit ontwerp onderzoek opgenomen binnen de grotere 'familie van landschapszones'. Het ontwerp onderzoek neemt de vrijheid om de totale ruimtelijke samenhang van alle voorziene bouwopgaven tot 2040 in beeld te brengen, zowel de uitleglocaties (7% van het totaal) als de binnenstedelijke/dorpslocaties (93% van het totaal).